

**BỘ GIÁO DỤC VÀ ĐÀO TẠO
TRƯỜNG ĐẠI HỌC SƯ PHẠM NGHỆ THUẬT TRUNG ƯƠNG**

LÊ NGỌC KHOA

**DAY HỌC XUỐNG ÂM CHO HỌC SINH NĂNG KHIẾU
TẠI TRUNG TÂM ÂM NHẠC PIANO CORNER,
THÀNH PHỐ THANH HÓA**

**LUẬN VĂN THẠC SĨ
LÝ LUẬN VÀ PHƯƠNG PHÁP DAY HỌC ÂM NHẠC
KHÓA 10 (2018 - 2020)**

Hà Nội, 2022

**CÔNG TRÌNH ĐÃ ĐƯỢC HOÀN THÀNH
TẠI TRƯỜNG ĐẠI HỌC SƯ PHẠM NGHỆ THUẬT TRUNG ƯƠNG**

Người hướng dẫn khoa học: PGS.TS Nguyễn Đăng Nghị

Phản biện 1: PGS.TS Trần Bảo Lâm

Phản biện 2: PGS.TS Hà Thị Hoa

Luận văn được bảo vệ trước Hội đồng chấm luận văn thạc sĩ
tại trường ĐHSP Nghệ thuật Trung ương
Vào ngày 19 tháng 01 năm 2022

Có thể tìm hiểu luận văn tại:

Thư viện Trường ĐHSP Nghệ thuật Trung ương

MỞ ĐẦU

1. Lý do chọn đề tài

Giáo dục âm nhạc không chỉ được đưa vào trong trường phổ thông, mà trở thành môn học bắt buộc đối với HS cấp tiểu học, trung học cơ sở, trung học phổ thông. Trung tâm Âm nhạc Piano Corner ở thành phố Thanh Hóa, tuy tuổi đời còn non trẻ - tính đến thời điểm hiện tại đã được trên 6 năm - nhưng đã khẳng định được vị thế và uy tín nhất định, được nhiều phụ huynh và HS tin tưởng lựa chọn. Trong quá trình giảng dạy thời gian qua, mặc dù giáo viên dạy xướng âm tại trung tâm đã có những cố gắng và đạt được những kết quả nhất định, song hiệu quả chưa đạt được như mong muốn.

Xuất phát từ những vấn đề vừa nêu trên, là người phụ trách Trung tâm Âm nhạc Piano Corner, đồng thời là GV trực tiếp giảng dạy, với mong muốn để nâng cao chất lượng dạy học hơn nữa, chúng tôi chọn đề tài ***Dạy học Xướng âm cho học sinh năng khiếu tại Trung tâm Âm nhạc Piano Corner, thành phố Thanh Hóa*** để làm luận văn tốt nghiệp thạc sĩ ngành Lý luận và phương pháp dạy học âm nhạc.

2. Lịch sử nghiên cứu

Trong quá trình nghiên cứu, chúng tôi đã tìm được một số giáo trình, tài liệu và công trình nghiên cứu liên quan tới luận văn như sau:

2.1. Về giáo trình

- *Giáo trình Ký - Xướng âm* (2002) của Hoàng Hoa và Phạm Phương Hoa.

- *Tài liệu môn xướng âm giọng C-dur và a-moll cho hệ Đại học Sư phạm Âm nhạc* do Nguyễn Thị Tố Mai (chủ biên) cùng với cộng sự của các tác giả Nguyễn Đắc Quỳnh, Nguyễn Thị Phương Mai, Nguyễn Khải.

- *Giáo trình Xướng âm* (tập 1,2,3 - 1993) của tác giả Nguyễn Đắc Quỳnh viết cho hệ Cao đẳng sư phạm âm nhạc Trường Cao đẳng Nhạc họa Trung ương (nay là Trường ĐHSP Nghệ thuật TW).

- *Giáo trình Đọc - Ghi nhạc (Tập 1, 2) dành cho Cao đẳng âm nhạc của nhóm tác giả Nguyễn Hoàn Thông - Phạm Thanh Vân.*

- *Phương pháp dạy học Xướng âm trong đào tạo giáo viên âm nhạc phổ thông* của nhóm tác giả: Trịnh Hoài Thu (chủ biên), Nguyễn Thị Tố Mai, Nguyễn Thị Hải Phượng, Trần Thị Thu Anh.
- *Đề cương bài giảng xướng âm hệ Cao đẳng sư phạm âm nhạc* của tác giả Trịnh Hoài Thu.
- *Tuyển tập 200 bài xướng âm* của tác giả Phạm Minh Khang.

2.2. Các luận văn

- *Dạy học ghi âm cho sinh viên Đại học Sư phạm Âm nhạc, Trường Đại học Đồng Tháp* của Nguyễn Huy Bình.
- *Rèn luyện kỹ năng thẩm âm - tiết tấu cho học sinh tại các trung tâm âm nhạc thành phố Hải Phòng* của Hồ Thị Bảo Hoa.
- *Khai thác giáo trình mới nhằm nâng cao chất lượng dạy và học môn đọc - ghi nhạc hệ Cao đẳng sư phạm âm nhạc tại Trường Cao đẳng Sư phạm Hà Nội* của tác giả Nguyễn Hoàng Anh.
- *Nghiên cứu và biên soạn giáo trình giảng dạy môn Xướng âm cho hệ Cao đẳng sư phạm âm nhạc trường Cao đẳng Văn hóa Nghệ thuật và Du lịch Hạ Long* của Trần Thị Thảo .

3. Mục đích và nhiệm vụ nghiên cứu

3.1. Mục đích nghiên cứu

Nghiên cứu nội dung chương trình dạy học, nghiên cứu thực trạng học xướng âm, luận văn đề xuất những biện pháp dạy học xướng âm, nhằm nâng cao chất lượng dạy học cho HS năng khiếu tại Trung tâm Âm nhạc Piano Corner, thành phố Thanh hóa.

3.2. Nhiệm vụ nghiên cứu

Nghiên cứu về cơ sở lý luận của việc dạy học môn xướng âm.

Nghiên cứu tình hình thực trạng dạy xướng âm cho HS năng khiếu tại trung tâm Âm nhạc Piano Corner, thành phố Thanh Hóa.

Tiến hành đánh giá, nhận xét và đề xuất một số biện pháp dạy xướng âm cho HS năng khiếu tại Trung tâm Âm nhạc Piano Corner, thành phố Thanh Hóa. Tổ chức dạy thực nghiệm sư phạm, để kiểm chứng và đánh giá mang tính khách quan những vấn đề mà luận văn đưa ra.

4. Đối tượng và phạm vi nghiên cứu

4.1. Đối tượng nghiên cứu

Các biện pháp dạy học rèn luyện kỹ năng xướng âm cho HS năng khiếu tại trung tâm Âm nhạc Piano Corner, thành phố Thanh Hóa.

4.2. Phạm vi nghiên cứu

Các biện pháp dạy học xướng âm cho đối tượng là HS năng khiếu, được tập trung vào một số vấn đề: rèn luyện kỹ năng đọc gam, đọc trực âm và các hợp âm chính của các giọng trưởng thứ thuộc nội dung trong giáo trình giảng dạy tại trung tâm, đọc và gõ tiết tấu. Luận văn được thực hiện tại địa điểm Trung tâm Âm nhạc Piano Corner Thanh Hóa. Thời gian nghiên cứu từ năm 2018 đến năm 2021.

5. Phương pháp nghiên cứu

Phương pháp nghiên cứu lý thuyết; Phương pháp nghiên cứu thực tiễn; Phương pháp so sánh; Phương pháp thực nghiệm sư phạm.

6. Những đóng góp của luận văn

Về phương diện lý luận:

Luận văn đã đưa ra một số biện pháp có tính lý luận về phương pháp dạy học xướng âm, góp phần thay đổi nhận thức của GV và HS về môn học này tại Trung tâm Âm nhạc Piano Corner, thành phố Thanh Hóa.

Về phương diện thực tiễn:

Luận văn có thể làm tài liệu tham khảo cho đồng nghiệp và tài liệu học tập cho HS ở những trung tâm khác có tính tương đồng trong đào tạo như Trung tâm Âm nhạc Piano Corner Thanh Hóa.

7. Bố cục của luận văn

Ngoài mở đầu, kết luận, tài liệu tham khảo, phụ lục, luận văn gồm:

Chương 1: Cơ sở lý luận và thực trạng dạy học xướng âm tại Trung tâm Âm nhạc Piano Corner.

Chương 2: Biện pháp dạy học xướng âm cho học sinh năng khiếu tại Trung tâm Âm nhạc Piano Corner.

Chương 1

CƠ SỞ LÝ LUẬN VÀ THỰC TRẠNG DẠY HỌC XƯỚNG ÂM TẠI TRUNG TÂM ÂM NHẠC PIANO CORNER

1.1. Khái niệm

1.1.1. *Xướng âm và kỹ năng xướng âm*

1.1.1.1. *Xướng âm*

Xướng âm là một phân môn của môn học kỹ xướng âm (riêng Trung tâm Âm nhạc Piano Corner xướng âm là một môn học), có vai trò vô cùng quan trọng đối với những người học âm nhạc chuyên nghiệp và không chuyên nghiệp. Lĩnh hội từ những hạt nhân hợp lý, chúng tôi tổng hợp lại và đưa ra ý kiến của mình như sau: Xướng là đọc/hát; âm là âm thanh của âm nhạc. Từ đó có thể hiểu: *xướng âm là đọc/hát những nốt nhạc đúng cao độ, cường độ, trường độ, tiết tấu, sắc thái được ký hiệu trên bản nhạc.*

1.1.1.2. *Kỹ năng xướng âm*

Kỹ năng là việc một người nào đó vận dụng khả năng hay năng lực để thực hiện hành động nào đó nhằm tạo ra kết quả như mong muốn. Cụ thể trong trường hợp này, kỹ năng đọc xướng âm là: HS vận dụng khả năng hay năng lực để thực hiện đọc một bài xướng âm đạt được yêu cầu như mong muốn.

1.1.1. *Năng khiếu và học sinh năng khiếu*

1.1.2.1. *Năng khiếu*

Theo từ điển *Tâm lý học* (Vũ Dũng chủ biên - 2010): “năng khiếu là tập hợp những tư chất bẩm sinh, nét đặc trưng và tính chất đặc thù làm tiền đề bẩm sinh cho năng lực”.

Trong cuốn *Khơi dậy tiềm năng sáng tạo* của tác giả Nguyễn Cảnh Toàn thì: “năng khiếu là năng lực còn tiềm tàng về một hoạt động nào đó nhưng chưa bộc lộ ở thành tích cao vì chưa qua tập

dượt, rèn luyện nên còn thiếu hiểu biết và chưa thành thạo trong lĩnh vực hoạt động đó”.

Tác giả Nguyễn Ngọc Bích trong cuốn *Tâm lý học nhân cách* (1998) cho rằng: “Năng khiếu là những tiền đề bẩm sinh, những khuynh hướng đầu tiên tạo điều kiện cho năng lực và tài năng phát sinh. Nó bao gồm những đặc điểm tâm sinh lý giải phẫu của hệ thống thần kinh và khuynh hướng tâm lý đầu tiên tạo điều kiện thuận lợi cho việc phát triển một năng lực nào đó”

Thông qua cách giải thích về khái niệm năng khiếu của các tác giả nêu trên, có tóm lược lại như sau: năng khiếu là tập hợp những tư chất bẩm sinh; là tiềm lực còn tiềm tàng; là những tiền đề những khuynh hướng đầu tiên... Mặc dù câu chữ và cách diễn đạt có khác nhau, nhưng chúng tôi hiểu và nhất trí với ý nghĩa của các cách giải thích đó: năng khiếu là tư chất bẩm sinh đặc biệt chỉ xuất hiện ở một số người, nó là một trong những điều kiện thuận lợi để phát triển tài năng.

1.1.2.2. Học sinh năng khiếu âm nhạc

Chúng tôi có thể đưa ra khái niệm về HS năng khiếu âm nhạc như sau: Đó là những em có năng lượng, năng lực đặc biệt về năng khiếu âm nhạc hơn các học sinh khác. Năng lượng, năng lực này cũng có thể ở dạng tiềm ẩn hay bột phát, nhưng khi bước vào quá trình học tập, thì những HS này luôn thể hiện sự vượt trội hơn các em khác ở những khía cạnh, lĩnh vực khác nhau trong cùng một khoảng thời gian như nhau.

Tại Trung tâm Âm nhạc Piano Corner, thành phố Thanh Hóa, để chọn ra một lớp năng khiếu, chúng tôi đã dựa vào một phần trên cơ sở của đề tài do Trần Thu Hà chủ biên (1999 - 2000) với tên *Những tiêu chí xác định năng khiếu âm nhạc để tuyển chọn học sinh*

cho các cơ sở đào tạo âm nhạc trên phạm vi toàn quốc. Trong đề tài, những tiêu chí xác định năng khiếu chủ yếu là để tuyển chọn HS vào học các trường âm nhạc chuyên nghiệp. Tuy vậy, chúng tôi vẫn vận dụng được một số tiêu chí để xác định năng khiếu để tuyển chọn học sinh như kiểm tra thính giác âm nhạc, tiết tấu, nhịp điệu, trí nhớ âm nhạc, cảm xúc âm nhạc, nhưng ở mức độ đơn giản hơn để phù hợp với việc đào tạo ở trung tâm.

1.1.3. *Dạy học và phương pháp dạy học xướng âm*

1.1.3.1. *Dạy học*

Có thể thấy đa số các tác giả đều có điểm chung đó là: dạy học là một quá trình; là sự tương tác giữa thầy và trò nhằm giáo dục phẩm chất và năng lực cho HS. Theo chúng tôi thì dạy học thực chất nói về phương pháp dạy của người thầy là chính, như một lẽ đương nhiên có người dạy thì phải có người học, mà dạy hoặc học không thể diễn ra một chốc, một lát mà là cả một quá trình.

Với cách hiểu như trên và đặt trong bối cảnh giáo dục hiện nay, chúng tôi đưa ra ý kiến của mình như sau: *dạy học là cách thức/ phương pháp của người thầy truyền đạt những kiến thức nhất định trong những điều kiện nhất định cho học sinh*. Tất nhiên, mỗi môn học sẽ có phương pháp dạy học khác nhau và có đối tượng học khác nhau. Dạy học xướng âm tại Trung tâm Âm nhạc Piano Corner, chúng tôi sẽ chú ý tới năng lực dạy và khả năng sáng tạo của từng GV.

1.1.3.2. *Phương pháp*

Có thể thấy rằng, khái niệm về phương pháp đã có nhiều nhà nghiên cứu quan tâm tới. Cho dù ở mỗi tác giả có những cách giải thích khác nhau, nhưng tựu chung phương pháp có hai đặc trưng cơ bản đó là: tính khách quan và tính chủ quan. Hiểu một cách cụ thể là: nội dung,

phương pháp luôn có tính khách quan, điều này do bản chất và đặc điểm của khách thể nghiên cứu quyết định và được đúc kết thành lý luận/ hệ thống lý luận; hình thức, phương pháp có tính chủ quan là bởi phương pháp chỉ tồn tại trong óc con người, chứ không tồn tại ở bên ngoài và độc lập với con người, đây là hoạt động có ý thức.

Từ những dẫn giải, cách hiểu khái niệm về phương pháp như trên, chúng tôi cơ bản nhất trí và cho rằng phương pháp là: cách thức, con đường, phương tiện, là hệ thống mang tính tổ hợp cách tư duy, hành động để đạt được mục tiêu đã đề ra.

1.1.3.3. Phương pháp dạy học xướng âm

Chúng tôi giải thích về phương pháp dạy học xướng âm như sau: *đó là một hệ thống những hoạt động dạy vì mục đích của giáo viên nhằm tổ chức hoạt động học và thực hành đảm bảo học sinh lĩnh hội được cách thức đọc được một bài xướng âm.*

1.2. Đặc điểm và vai trò của dạy học xướng âm với học sinh năng khiếu tại Trung tâm

1.2.1. Đặc điểm của phương pháp dạy học xướng âm

Trong dạy học xướng âm tại Trung tâm Âm nhạc Piano Corner, chúng tôi chú ý quan tâm nhiều tới phương pháp hướng dẫn thực hành luyện tập. Tùy vào nội dung của bài mà GV sẽ đưa ra những yêu cầu cụ thể, để HS thực hiện, chẳng hạn như đọc chuẩn xác về cao độ, trường độ, tiết tấu, tốc độ và các sắc thái tình cảm.

Thông qua quá trình tương tác đó, khi thấy những vấn đề mà học sinh chưa hoặc không thực hiện đúng, thì tùy theo khả năng nhận thức và năng khiếu của từng em mà GV tiếp tục sửa và định hướng để đạt được mục tiêu của bài học đề ra. Về phía HS, yêu cầu phải thực hiện đúng theo sự hướng dẫn của GV, có như thế mới từng bước hình thành cho bản thân các kỹ năng xướng âm cần có. Đây là

mục đích yêu cầu của môn học cần đạt được trong việc dạy học xướng âm cho HS năng khiếu tại Trung tâm Âm nhạc Piano Corner thành phố Thanh Hóa.

1.2.2. Vai trò của dạy học xướng âm với học sinh năng khiếu tại Trung tâm

Xướng âm là một trong những môn học có vai trò khá quan trọng mang tính là tiền đề, nền tảng để HS năng khiếu phát triển trong các lĩnh vực của âm nhạc như: chơi nhạc cụ, hát, cảm thụ âm nhạc.

1.2.2.1. Rèn luyện khả năng phản xạ và trí nhớ cho học sinh

Xướng âm có đòi hỏi nhất định về năng khiếu, tai nghe và giọng hát... của HS. Qua việc học xướng âm, HS được rèn luyện kỹ năng ghi nhớ cao độ, trường độ, tiết tấu của nốt nhạc và những ký hiệu quy định trong bản nhạc.

1.2.2.2. Là cơ sở áp dụng vào học các môn học khác

Xướng âm có vai trò vô cùng quan trọng trong việc hỗ trợ cho HS tiếp cận với các môn học khác. Học xướng âm làm cho hệ thần kinh của HS được kích hoạt và phát triển, do đó mà các em trở nên linh hoạt hơn, mạnh dạn hơn trong giao tiếp và trong học tập. Đó cũng có thể là tiền đề để HS dễ dàng tiếp cận và tiếp nhận với các môn học khác ngoài âm nhạc.

Đặc biệt đối với các môn học nhạc cụ (piano, electric keyboard - đàn phím điện tử, violin, guitar...), học xướng âm giúp các em xử lý tốt phần cao độ, trường độ, tiết tấu, sắc thái của bản nhạc. Thực tế cho thấy rằng, để có thể chơi đàn được, các em phải có những kiến thức tối thiểu về lý thuyết âm nhạc, về xướng âm. Các em phải đọc được tên nốt nhạc và triển khai chúng trên đàn và cũng

cần khả năng nghe nhạc để phát hiện ra những chỗ sai để kịp thời sửa chữa trong quá trình tập luyện.

1.3. Khái quát về Trung tâm và thực trạng dạy học xướng âm cho học sinh năng khiếu

1.3.1. Khái quát về Trung tâm

1.3.1.1. Quá trình hình thành và phát triển

Trung tâm Âm nhạc Piano Corner là một trong những trung tâm âm nhạc có uy tín trên địa bàn thành phố Thanh Hóa. Chức năng và nhiệm vụ của trung tâm là đào tạo các bộ môn năng khiếu như piano, guitar, thanh nhạc, cảm thụ âm nhạc, lí thuyết âm nhạc cơ bản, xướng âm...

Tính đến tháng 8 năm 2021, Trung tâm Âm nhạc Piano Corner đã xây dựng được 2 cơ sở đào tạo trên địa bàn thành phố Thanh Hóa với cơ sở vật chất tương đối khang trang, có đầy đủ tiện nghi để đáp ứng được tốt nhất cho việc dạy và học các bộ môn năng khiếu nghệ thuật.

1.3.1.2. Cơ cấu tổ chức và các hoạt động của Trung tâm

Về cơ cấu tổ chức của Trung tâm Piano Corner, đến thời điểm hiện tại có: 12 GV (trong đó có 1 giám đốc trung tâm), 1 kế toán, 2 lao công và 2 bảo vệ.

1.3.2. Thực trạng dạy học xướng âm cho học sinh năng khiếu

1.3.2.1. Chương trình và tài liệu học tập

Như đã đề cập ở trên, Trung tâm Âm nhạc Piano Corner chia HS thành 3 nhóm đối tượng: có năng khiếu, có năng khiếu vừa phải và nhóm ít có năng khiếu âm nhạc. Đối với nhóm HS có năng khiếu vừa phải và nhóm ít có năng khiếu, khi lên lớp GV hướng dẫn các em đọc đúng tên nốt nhạc, tiết tấu và kí hiệu của bản nhạc, sau đó thực hành ngay trên đàn.

Ngoài những giáo trình xướng âm chính thống sử dụng trong giảng dạy tại các trường âm nhạc chuyên nghiệp, thì mỗi GV tại Trung tâm có thể áp dụng ngay những tác phẩm piano đơn giản để dạy học xướng âm, giúp HS học chuyên ngành này hiểu và vỡ bài nhanh hơn.

1.3.2.2. Phương pháp dạy học xướng âm của giáo viên

Đội ngũ GV giảng dạy tại Trung tâm đều có trình độ từ đại học trở lên. Các GV đều tốt nghiệp tại các trường có uy tín về đào tạo âm nhạc như: Học viện Âm nhạc Quốc gia Việt Nam, Trường Đại học Văn hóa Nghệ thuật Quân đội, Trường Đại học Sư phạm Nghệ thuật Trung ương, Đại học Văn hóa, Thể thao và Du lịch Thanh Hóa... Phương pháp giảng dạy có vai trò rất quan trọng, ảnh hưởng lớn đến chất lượng đào tạo. Mỗi GV đều có một phương pháp truyền đạt khác nhau nhưng tất cả cùng hướng đến mục đích giúp cho người học nắm bắt, tiếp thu trọn vẹn được kiến thức của bài học.

1.3.2.3. Khả năng âm nhạc và tình hình học tập của học sinh

Do tính đặc thù của Trung tâm Âm nhạc Piano Corner là: đào tạo không mang tính đại trà, mà chất lượng được ưu tiên hàng đầu, do vậy HS vào học tại Trung tâm, đa phần là những em có năng khiếu âm nhạc. Các em có hộ thường trú tại thành phố Thanh Hóa, được gia đình đầu tư, quan tâm cho theo học và làm quen với các môn nghệ thuật từ nhỏ. Tuy vậy, không phải HS nào vào học tại Trung tâm cũng hồ hởi phấn khởi và chịu khó như nhau. Ngay từ khi bắt đầu học âm nhạc, do chưa quen các môn học nghệ thuật, trong đó có môn xướng âm, nên các em không thể tránh khỏi bỡ ngỡ. Phần lớn HS vào học chưa được học âm nhạc một cách bài bản, thậm chí có những em mới bắt đầu được làm quen với việc những nốt nhạc đầu tiên.

Chương 2

BIỆN PHÁP DẠY HỌC XƯƠNG ÂM CHO HỌC SINH NĂNG KHIẾU TẠI TRUNG TÂM ÂM NHẠC PIANO CORNER

2.1. Điều chỉnh nội dung chương trình và tài liệu môn học

Ở Trung tâm Âm nhạc Piano Corner, thành phố Thanh Hóa, việc điều chỉnh tài liệu và phương pháp giảng dạy xương âm là công việc cần làm mang tính cấp thiết và được quan tâm hàng đầu, bởi nó quyết định nhiều đến chất lượng đào tạo của Trung tâm hiện nay.

2.1.1. Các tiêu chí điều chỉnh

2.1.1.1. Phù hợp với khả năng tiếp thu của học sinh

Trước hết phải xác định người học môn xương âm là đối tượng nào? Đây là một trong những vấn đề mang tính mấu chốt, đầu tiên cho việc điều chỉnh tài liệu học tập. Sau khi có cái nhìn nhận đúng đắn về các vấn đề liên quan đến khả năng học xương âm của HS tại Trung tâm, quan điểm của chúng tôi là tìm những tài liệu nào có nội dung đơn giản, nhưng phải đạt được một số yêu cầu về: tính logic khoa học tăng dần độ khó theo thời gian học; tính hiện đại (kết hợp, tích hợp vừa đủ một số nội dung liên quan đến học xương âm như đọc gam, đọc quãng, gõ tiết tấu, đọc bè...).

2.1.1.2. Phù hợp với chương trình đào tạo

Thực ra tiêu chí này là sự mở rộng thêm của tiêu chí phù hợp với năng lực của HS về phương diện thời gian. Chương trình dạy học xương âm của Trung tâm Âm nhạc Piano Corner, được thực hiện với thời lượng 80 tiết (mỗi tiết 45 phút). Với thời lượng dành cho môn học là 80 tiết, do đó trong nội dung chương trình không thể ôm đồm quá nhiều vấn đề. Nếu nội dung chương trình ôm đồm nhiều vấn đề thậm chí có tính rườm rà, phức tạp, quá khó thì trước hết sẽ

không đáp ứng được về thời gian quy định, mặt khác sẽ tạo lên sự quá tải gây áp lực cho cả người học và người dạy. Ngược lại, nếu nội dung chương trình mà sơ sài, đơn giản thì sẽ phản tác dụng trong việc dạy học.

2.1.1.3. Bài đọc phải tạo được cảm xúc cho học sinh

Đọc xướng âm, HS và GV thường chú ý nhiều đến cao độ và trường độ, tiết tấu. Điều đó đúng, nhưng chưa đủ, bởi ngoài những yếu tố như vừa nêu, thì tốc độ, ngắt tiết, ngắt câu, sắc thái, tình cảm... cũng là yếu tố không thể thiếu trong một bài xướng âm.

Hiểu được vấn đề quan trọng về phương diện tình cảm của một bài xướng âm, do đó chúng tôi cho rằng, đây là một trong những tiêu chí không thể thiếu trong quá trình bổ sung, điều chỉnh tài liệu xướng âm tại Trung tâm Âm nhạc Piano Corner, thành phố Thanh Hóa.

2.1.1.4. Có tính kế thừa và tiếp thu theo hướng mở

Sau khi khảo sát, tìm hiểu sách, tài liệu dạy xướng âm của các cơ sở đào tạo chuyên nghiệp, Trung tâm vẫn lưu tâm chủ yếu tới giáo trình của trường Đại học Sư phạm Nghệ thuật Trung ương, còn giáo trình của Học viện Âm nhạc Quốc gia Việt Nam thì mang tính tham khảo.

2.1.2. Những điều chỉnh cụ thể về thời lượng chương trình và tài liệu

2.1.2.1. Thời lượng chương trình

Thời lượng chương trình dạy học xướng âm trước đây tại Trung tâm Âm nhạc Piano Corner chia thành 4 học phần, học trong 80 tiết, mỗi tiết học là 30 phút. Hiện tại, chúng tôi vẫn giữ lại là 4 học phần, nhưng xuất phát từ đòi hỏi từ thực tiễn, nên đề xuất môn học thực hiện trong 100 tiết, một tiết là 45 phút.

2.1.2.2. *Bổ sung, thay thế các bài vào tài liệu xướng âm*

Như đã trình bày ở trên, hiện nay có rất nhiều sách, tài liệu cho môn học ký xướng âm. Qua quá trình dạy học và nghiên cứu, chúng tôi nhận thấy rằng *Tài liệu môn xướng âm giọng C dur và amoll cho hệ ĐHSP* và *Tập bài giảng Ký xướng âm học phần 3 + 4 + 5* (lưu hành nội bộ) của Trường ĐHSP nghệ thuật TW cho thấy có sự phù hợp với nhiều kỳ vọng trong việc đào tạo HS năng khiếu tại Trung tâm. Chúng tôi chọn hai tài liệu này làm chính, bởi có hai niềm tin:

Thứ nhất, hai tài liệu này đều do các nhà sư phạm âm nhạc trực tiếp biên soạn và giảng dạy, nên phần nào yên tâm về tính logic, tính sư phạm của tài liệu.

Thứ hai, nhìn vào nội dung, thực chất nhiều bài trong hai tập tài liệu này có cấu trúc gọn gàng, giai điệu hay dễ tạo được cảm xúc cho HS khi học, từ đó các em dễ thuộc và nhớ được cao độ của từng âm trong bài đọc. Với ưu điểm như vậy, nhưng do đặc thù của HS và mục đích đào tạo của Trung tâm không giống với Trường ĐHSP Nghệ thuật TW về nhiều phương diện, do đó chúng tôi không dùng toàn bộ mà chỉ chọn lại một số bài tiêu biểu theo tiêu chí đã được nêu ở trên.

Với các bài tập gõ tiết hỗ trợ, chúng tôi sẽ căn cứ vào hình tiết tấu cơ bản có trong bài xướng âm thực hành ứng dụng để rèn luyện cho HS, sau đó cũng dùng chính bài ấy để cho các em đọc bạch thanh (thị xướng), một mặt là để tiết kiệm thời gian, mặt khác là để tăng cao tính hiệu quả trong giờ học.

2.1.3. *Yêu cầu cụ thể với giáo viên*

Điều chỉnh được nội dung chương trình và tài liệu tham khảo, đó là một trong những khâu vô cùng quan trọng, nó góp phần

không nhỏ trong việc tạo nên thương hiệu và khẳng định sự khác biệt giữa Trung tâm Âm nhạc Piano Corner với các trung tâm nghệ thuật khác tại thành phố Thanh Hóa. Tuy nhiên như vậy vẫn chưa đủ, muốn đào tạo HS có chất lượng, thì đội ngũ GV trực tiếp tham gia giảng dạy cũng được xác định là khâu trọng yếu.

2.1.3.1. Xác định phương pháp dạy

Phải xác định, xướng âm là một trong những môn học đặc thù thuộc lĩnh vực giáo dục âm nhạc. Cùng nội dung bài học, nếu biết dùng phương pháp dạy học mới có tính phù hợp, thì có lẽ hiệu quả mang lại sẽ có tính khả quan hơn. Do đó yêu cầu đổi mới về phương pháp dạy xướng âm tại Trung tâm Âm nhạc Piano Corner là yêu cầu bắt buộc đối với mỗi GV.

Muốn nâng cao chất lượng của môn học, ngoài việc tham khảo những phương pháp tiên tiến của nước ngoài, thì yêu cầu mỗi GV phải tùy thuộc vào đối tượng học mà có những kết hợp mang tính sáng tạo, có chọn lọc giữa phương pháp dạy học tiên tiến và truyền thống sao cho hợp lý.

2.1.3.2. Thống nhất cách đọc gam và các hợp âm chính giọng thứ

Thực tế trong quá trình học cũng như tham khảo cách dạy ở một số cơ sở đào tạo âm nhạc chuyên nghiệp và các trung tâm, thì thấy việc dạy xướng âm, đặc biệt là cách hướng dẫn cho HS đọc gam thứ không có sự giống nhau. Qua cân nhắc kỹ, để đảm bảo tính thống nhất trong dạy học xướng âm giọng thứ, Trung tâm Âm nhạc Piano Corner yêu cầu GV cho HS đọc gam từ dưới lên, bởi nó vừa đảm bảo cho sự phân biệt giữa giọng thứ, giọng trưởng và tiện lợi cho đọc giọng thứ hòa thanh, mặt khác lại tạo ra sự liên kết nhất định và phù hợp với tâm lý của người học trong việc đọc các hợp âm rải chính (t - s - D) của giọng.

2.1.3.3. *Thống nhất về quy chuẩn soạn giáo án*

Soạn giáo án cũng là một yêu cầu bắt buộc đối với GV trước khi lên lớp. Thông qua giáo án có thể thấy được phần nào về: nội dung bài giảng một cách tổng quát, các phương pháp dạy của GV và nhiệm vụ học tập của HS trong từng giờ.

Có thể thấy, mặc dù việc soạn giáo án mang tính quy chuẩn, nhưng không trói buộc sự sáng tạo mang tính cá nhân của mỗi GV. Thông qua từng nội dung trong giáo án, tùy theo đối tượng học vào không khí của buổi học mà GV vẫn có thể sử dụng phương pháp thuyết trình và thực hành ở những mức độ khác nhau...

2.2. Vận dụng phương pháp dạy học phát triển năng lực trong việc luyện kỹ năng đọc xướng âm

Để giúp HS xướng âm tốt, GV phải có những đánh giá tổng thể nhưng khách quan về năng khiếu, khả năng tiếp thu của các em cũng như mức độ đòi hỏi trong nội dung bài đọc, từ đó sẽ đưa ra cách thức, biện pháp sao cho phù hợp để đạt được hiệu quả cao trong mỗi giờ ở trên lớp.

2.2.1. Rèn luyện kỹ năng nhận diện và cảm nhận về cao độ nốt nhạc

2.2.1.1. Nhận diện nốt nhạc

Nhận biết vị trí các nốt nhạc trên khuông nhạc, có thể áp dụng phương pháp dạy học tích cực, đó là sử dụng bàn tay khuông nhạc. “5 ngón tay tương ứng với 5 dòng nhạc, tính từ dưới lên: ngón út, ngón đeo nhẫn, ngón giữa, ngón trỏ và cao nhất là ngón cái (dòng 1, dòng 2, dòng 3, dòng 4, dòng 5), trong đó ngón đeo nhẫn là ngón mà vị trí khóa sol được đặt ở đó”

2.2.1.2. Cảm nhận cao độ nốt nhạc

Đây là một trong những khâu khá quan trọng trong dạy học xướng âm, bởi dạy đọc gam là bước đầu để rèn luyện cho HS biết và

ghi nhớ được vị trí, độ cao và mối tương quan cao độ (cung, nửa cung) của các âm trong thang âm, bên cạnh đó là ghi nhớ về màu sắc của điệu thức. Muốn đạt được kết quả tốt trong việc dạy học xướng âm, thì cần phải có tư duy về phương pháp, chu trình, cách thức dạy học...

2.2.2. Rèn luyện kỹ năng đọc cao độ

Sau khi đã trang bị cho HS những điều nhận biết cơ bản nhất liên quan đến đọc xướng âm, thì việc rèn luyện kỹ năng đọc đúng cao độ của nốt nhạc cũng không kém phần quan trọng. Rèn luyện kỹ năng này cho HS ở trên lớp thông qua các bước sau:

2.2.2.1. Đọc gam liền bậc

Cách thức thực hiện đọc gam liền bậc ở giọng trưởng và giọng thứ đều có sự giống nhau, nghĩa là thống nhất cho HS đọc từ dưới lên, sau đó thực hiện chu trình đọc ngược lại. Mục đích của việc đọc gam là giúp cho HS nhận dạng được sự liên kết, thứ tự sắp xếp các âm và nhớ được vị trí cao độ của từng nốt nhạc. Do đó, để dạy học đạt được hiệu quả cao, GV phải đàn giai điệu của gam mẫu một lần, sau đó cho các em đọc lại với tốc độ chậm, nhịp độ đều ở trường độ của nốt tròn hoặc nốt trắng.

2.2.2.2. Đọc gam theo lối mô tiến kết hợp với đọc trực giọng

Đọc gam theo lối mô tiến kết hợp với việc đọc trực giọng, chúng tôi cho rằng đây là một trong những cách đọc mang lại hiệu quả cao trong việc luyện kỹ năng cao độ cho HS năng khiếu tại Trung tâm Âm nhạc Piano Corner, thành phố Thanh Hóa. Thông qua cách đọc này vừa để củng cố cao độ của các nốt nhạc đã đọc ở gam liền bậc, vừa để xác định điệu tính của giọng.

2.2.2.3. Đọc hợp âm chính của giọng (T/t - S/s -D, D7)

Trong giọng trưởng và giọng thứ, các hợp âm trên bậc I gọi là hợp âm chủ (T/t), trên bậc IV là hợp âm hạ át (S/s), trên bậc V là át (D - D₇). Đây là những hợp âm này mang tính đại diện cho màu sắc của điệu tính. Những âm trong các hợp âm này, đều có mặt trong thành phần của gam trưởng, gam thứ.

Để củng cố, nâng cao từng bước kỹ năng đọc hợp âm chính theo kiểu độc lập và đọc nối tiếp các hợp theo thứ tự như trình bày ở trên, GV cần sáng tạo thay đổi cách thức dạy, nhằm phát huy tính chủ động, tích cực của HS.

2.2.2.4. *Đọc các quãng cơ bản*

Giai điệu của bài xướng âm được xây dựng trên sự kết hợp của nhiều yếu tố cấu thành, trong đó sự liên quan độ cao giữa các nốt nhạc - mà bản chất của nó là quãng - có vai trò hết sức quan trọng. Do đó trong dạy học xướng âm cho HS, đọc quãng là một khâu không thể thiếu trong quá trình rèn luyện kỹ năng đọc cao độ cho HS. Luyện đọc quãng thường được tiến hành sau khi đọc gam, tuy nhiên ở Trung tâm, chúng tôi cho HS đọc quãng sau khi đã đọc gam và các hợp âm chính.

Đọc quãng 3 trên cơ sở mô tiến quãng 2:

Đây là cách đọc cơ bản nhất đối với HS mới bắt đầu học xướng âm. Đọc bậc I sang bậc III rồi quay lại bậc II sang bậc IV... Với hình thức cuốn chiếu như vậy, sẽ vừa làm mới, vừa củng cố các bậc trong gam mà các em đã được học trước đó, đồng thời còn có tác dụng kích thích sự nhanh nhạy trong tư duy của HS.

Đọc 3 nốt liền nhau theo kiểu mô tiến và điệp nốt đầu nốt cuối:

Đây cũng là cách mà chúng tôi thường dùng để rèn luyện cao độ cho HS năng khiếu tại Trung tâm. Cách rèn luyện này vừa

củng cố về cao độ của các âm thanh trong gam, vừa củng cố về màu sắc âm thanh của quãng 3.

Đọc quãng 4 đúng và quãng 5 đúng:

Việc cho HS năng khiếu tại Trung tâm Âm nhạc Piano Corner, thành phố Thanh Hóa đọc quãng 4 đúng, 5 đúng không khó so với việc đọc các quãng 2, quãng 3 trưởng/ thứ. Bởi quãng 4 tương đối gần với tiếng nói của người Việt khi biểu cảm, do đó việc luyện tập cho HS đọc quãng này tương đối thuận lợi hơn.

2.2.2.5. Đọc quãng có biến âm (quãng cromatic) và quãng 3 cung (triton)

Trước khi bước vào rèn luyện kỹ năng đọc quãng này, GV phải cho HS biết sơ qua về điểm tựa và sức hút của các bậc trong giai điệu. Để tạo sức hút cho giai điệu theo hướng đi lên thường dùng dấu thăng (#) hoặc dấu bình (♮), và ngược lại sức hút giai điệu đi xuống người ta thường dùng dấu giáng (b) hoặc dấu bình (♮). Cách đọc các quãng này, điều quan trọng là phải tựa chính vào nốt cơ bản không bị biến âm đứng sau hoặc trước nó.

2.2.3. Rèn luyện gõ tiết tấu, nghe - đọc nhanh và đọc bài thực hành ứng dụng

2.2.3.1. Rèn luyện gõ tiết tấu

Đây là cách rèn luyện để có khả năng phản xạ tốt về tiết tấu, giúp HS xử lý tốt bài đọc xướng âm. Nguyên tắc rèn luyện tiết tấu cho HS phải đi từ vấn đề cơ bản nhất, sau đó từng bước nâng dần lên mức độ khó và phức tạp hơn. GV giới thiệu cho HS biết về trường độ của nốt nhạc: nốt tròn = 4 phách, nốt trắng = 2

phách, nốt đen = 1 phách, nốt móc đơn = 1/2 phách; nốt móc kép = 1/4...

2.2.3.2. Nghe - đọc nhanh

Nghe - đọc nhanh đây là một trong những phương pháp tương đối có hiệu quả nhằm giúp HS rèn luyện trí nhớ, củng cố lại cao độ của các nốt nhạc, sau khi đã đọc gam và các quãng. GV đàn một câu nhạc cho HS nghe, sau đó các em nhớ và đọc lại mà không cần ghi ra vở.

2.2.3.3. Đọc bài thực hành ứng dụng

Khi HS được trang bị các kỹ năng đọc: gam, quãng, tiết tấu... có thể coi như đã giải quyết được phần lớn của việc đọc các bài thực hành ứng dụng.

Xác định giọng: Là bước mở đầu cho việc đọc một bài xướng âm, bởi vậy có vai trò vô cùng quan trọng. Xác định giọng sai, dẫn đến mất phương hướng cho việc đọc gam, đọc trực âm và đặc biệt sẽ làm mất đi màu sắc sáng/ tối cũng như tính chất âm nhạc của bài và ngược lại.

Đọc gam: Khi xác định được giọng của bài, GV tiếp tục cho HS đọc gam, đây cũng là bước vô cùng quan trọng và không thể bỏ qua. Đọc gam phù hợp với giọng/ điệu của bài xướng âm đã được xác định.

Đọc trực giọng và các hợp âm chính: Cách đọc này sẽ giúp học sinh xác định lại một lần nữa tính chất của giọng. Trước tiên cho HS đọc trực giọng đi lên, đi xuống để các em nhớ và lưu lại các âm chính có tính ổn định trong bài, từ đó làm cơ sở để đọc các âm khác.

Đọc tiết tấu của bài: Đây là cách đọc không cần đến cao độ từng nốt nhạc, mà chỉ đọc đúng tên gọi của các nốt nhạc theo tiết tấu

của bài (đọc bạch thanh), mục đích chính là rèn luyện phản xạ để tạo điều kiện thuận lợi khi vào đọc bài thực hành ứng dụng, các em sẽ dành nhiều thời gian cho việc tư duy về cao độ.

Đọc tiết tấu kết hợp với cao độ: Khi HS đã tương đối thuần thục về đọc tiết tấu, GV tiết tấu cho các em kết hợp cao độ của nốt nhạc vào tiết tấu để đọc.

Đọc toàn bài: Là bước cuối cùng mang tính tổng hợp của các bước trên. Ở một phương diện nào đó thì bài xướng âm có thể coi là câu hát, bài hát đã tước bỏ đi phần lời. Do đó, khi đọc bài xướng âm phải thể hiện như một bài hát vậy. Vì thế trước khi vào đọc toàn bài, GV phải phân tích kỹ cho HS nhận biết rõ chỗ ngắt tiết, ngắt câu cũng như những chỉ dẫn cụ thể về sắc thái, tình cảm... đã ghi sẵn trong bài.

2.2.4. Một số phương pháp hỗ trợ cho việc dạy - học xướng âm trong và ngoài giờ lên lớp

2.2.4.1. Phương pháp đoán cao độ và suy luận các cao độ khác ở trên lớp

Mức độ đơn giản, GV đàn bất cứ một nốt nào (tất nhiên để sự có sự liên kết chặt chẽ với bài học, thì những nốt được đàn phải là một trong những nốt cố định thuộc giọng của bài sẽ đọc) rồi gọi một em đọc lại đúng tên và cao độ của nốt đó.

Ở mức độ khó hơn một chút, GV đàn một nốt nào đó, chỉ định HS đọc đúng tên nốt và cao độ rồi suy luận ra các cao độ khác (tất nhiên vẫn phải tuân thủ theo nguyên tắc nốt được đàn phải thuộc hệ thống hàng âm của bài xướng âm sẽ đọc).

2.2.4.2. Rèn luyện khả năng đọc xướng âm ngoài giờ học ở lớp

Đây là phương pháp tự học của HS, do vậy ngoài việc động viên để các em yêu thích môn xướng âm, thì GV phải gợi mở cho các em một số phương pháp học sao cho phù hợp.

Ngoài ra, nên động viên HS tự giác vỡ bài ở nhà và tranh thủ thời gian để nghe nhạc. Mỗi ngày một chút, mỗi hành động được lặp lại nhiều lần, sẽ tích tụ thêm kiến thức và hình thành những kỹ năng, điều đó tất yếu sẽ giúp các em giải quyết tốt việc đọc các bài xướng âm.

2.3. Thực nghiệm sư phạm

Thực nghiệm sư phạm là khâu quan trọng, không thể thiếu trong các nghiên cứu liên quan đến dạy học.

2.3.1. Mục đích, đối tượng và giáo viên thực nghiệm

Mục đích thực nghiệm:

Chúng tôi tiến hành một số thực nghiệm sư phạm nhằm mục đích chính là để kiểm nghiệm lại một lần nữa tính khả thi của các biện pháp được đề cập trong luận văn, từ đó sẽ rút ra những kinh nghiệm, để bổ sung cho hoàn thiện hơn về phương pháp dạy học xướng âm cho HS năng khiếu tại Trung tâm Âm nhạc Piano Corner, thành phố Thanh Hóa.

Đối tượng thực nghiệm:

Hiện Trung tâm có 60 HS năng khiếu, được chia làm 4 lớp, mỗi lớp 15 em. Tuy nhiên ở đây, chỉ chọn HS hai lớp: NK1 và NK2, có sĩ số, năng lực học xướng âm tương đương nhau để tham gia thực nghiệm và đối chứng.

2.3.2. Nội dung và thời gian và thực nghiệm

Nội dung thực nghiệm:

Lớp thực nghiệm dạy học cách đọc: gam, các hợp âm chính, tiết tấu $\times \overline{\quad} \times$ và đọc bài *C dur* (số 25 trong *Tài liệu môn xướng âm giọng C dur và a moll cho hệ ĐHSP âm nhạc* do Nguyễn Thị Tố Mai chủ biên).

Thời gian và địa điểm thực nghiệm

Lớp đối chứng dạy tiết 1 và 2 (mỗi tiết 45 phút, giải lao giữa giờ 10 phút) vào chiều thứ 7, tuần 02 năm 2019; lớp thực nghiệm dạy tiết 3 và 4 ((mỗi tiết 45 phút, giải lao giữa giờ 10 phút) vào chiều thứ 7, tuần 02 năm 2019). Cả 02 lớp đều dạy tại Trung tâm Âm nhạc Piano Corner - 51 Lê Văn Hưu, phường Tân Sơn, thành phố Thanh Hóa.

2.3.3. Chuẩn bị và tiến hành dạy thực nghiệm

Chuẩn bị thực nghiệm:

Tiến hành dạy thực nghiệm:

2.3.4. Phương thức đánh giá và kết quả thực nghiệm

Phương thức đánh giá:

Kết quả thực nghiệm:

KẾT LUẬN

Thành lập và đi vào hoạt động mới được hơn 6 năm, nhưng Trung tâm Âm nhạc Piano Corner được đánh giá là một trong trung tâm đào tạo các chuyên ngành thuộc lĩnh vực âm nhạc có uy tín ở thành phố Thanh Hóa. Hiện tại Trung tâm có 2 địa điểm, cơ sở vật chất khang trang, đầy đủ tiện nghi, đáp ứng tốt như cầu học tập của HS.

Trung tâm có đội ngũ GV đều tốt nghiệp ở các trường có uy tín về đào tạo âm nhạc chuyên nghiệp, hoặc sư phạm âm nhạc. GV nhiệt tình trong công tác giảng dạy. Nội dung chương trình, tài liệu học tập đã được thống nhất. Tuy nhiên, để đáp ứng được kỳ vọng của Trung tâm trong việc đào tạo HS năng khiếu, thì chất lượng của môn xướng âm chưa đạt được.

Từ việc đánh giá đúng thực trạng của việc dạy học môn xướng âm tại Trung tâm Âm nhạc Piano Corner, chúng tôi đưa ra các giải pháp kèm những biện pháp cụ thể cho việc dạy học môn xướng âm cho các em HS năng khiếu. Đó là: Điều chỉnh nội dung chương trình và tài liệu môn học xướng âm dựa trên những tiêu chí cụ thể, từ đó có những điều chỉnh chi tiết về thời lượng, nội dung, chương trình, tài liệu, bên cạnh đó là những yêu cầu cụ thể với GV - đặc biệt phương pháp giảng dạy, cách đọc gam thứ...

Để HS năng khiếu đọc xướng âm được tốt, chúng tôi thấy phải cho các em rèn luyện trước các kỹ năng liên quan, sau đó mới áp dụng vào bài thực hành ứng dụng. Cụ thể là rèn luyện cho HS: kỹ năng nhận diện và cảm nhận về cao độ nốt nhạc, kỹ năng đọc cao độ, kỹ năng nghe - đọc nhanh, gõ tiết tấu và kỹ năng hỗ trợ cho HS tự học ở nhà. Một điều khá quan trọng, ảnh hưởng không nhỏ đến chất lượng giảng dạy của môn học, đó là phương pháp dạy của GV.

Những biện pháp chúng tôi đề xuất, sau đó được đưa vào thực nghiệm. Kết quả thực nghiệm cho thấy, những biện pháp về dạy học xướng âm mà chúng tôi đưa ra là có tính khả thi. Như vậy, bước đầu có thể khẳng định, nghiên cứu về: *Dạy học xướng âm cho HS năng khiếu tại Trung tâm Âm nhạc Piano Corner* đã hoàn thành được nhiệm vụ nghiên cứu và đạt được mục đích nghiên cứu mà luận văn đề ra.